

La riqueza dels rectors odenencs a partir de les seves deixes testamentàries i dels inventaris post mortem (1640-1809)

Xavier Jorba i Serra

Doctor en història moderna

La riqueza de los párrocos de Òdena a partir de sus bienes testamentarios e inventarios *post mortem* (1640-1809)

RESUMEN

A lo largo de la Edad Moderna, la Iglesia ha tenido un papel primordial en la vida cotidiana de sus creyentes. El párroco ha sido la pieza clave para guiar su comunidad por los cauces marcados por el Concilio de Trento. Pero el rector, al igual que el resto de mortales, tiene unos intereses económicos que marcan su papel a desarrollar dentro de su comunidad. A partir de los testamentos y de los inventarios *post-mortem* intentamos dibujar el grado de riqueza acumulable a lo largo de su vida rectora. Un estudio ininterrumpido entre 1640 y 1809 permite observar su estilo de vida y su influencia entre el resto de la población.

PALABRAS CLAVE: párroco, rectoría, testamento, inventario *post-mortem*, visita pastoral

The wealth of Odena's rectors since from their *post mortem* testamentary goods (1640-1809)

ABSTRACT

Throughout the Modern Age the Church has had a fundamental role in the daily life of its believers. The rector has been the key element to guide his community through the marked directions of the Council of Trento. The rector, as the rest of mortals, has his own economic interests that will mark the role to develop in his community. From the testaments and the post mortem inventories we try to describe the grade of wealth accrued throughout the life of the rector. An uninterrupted study between 1640 and 1809 allows observing the lifestyle and influence of the rector among the rest of the population.

KEYWORDS: pastor, church, will, post mortem inventory, pastoral visit

Òdena a l'edat moderna era un món de masies i, en aquest món, l'Església hi tenia un paper destacat. Present en tots els àmbits de la vida quotidiana, la religió era un guiatge, un referent, una convenció per a assenyalar les pautes de comportament i els límits de les capacitats de les accions humanes. En aquest món temporal, el rector era la persona encarregada de guiar els feligresos. Un personatge format en aspectes espirituals, culturals, morals, però amb comportaments i actituds semblants als dels seus feligresos. Persona respectada per la seva comunitat, gaudia d'autoritat i prestigi. El seu origen acomodat, majoritàriament fadrísters de pagesos rics, es traduïa en uns hàbits de vida folgada que reflectien aquests atributs. Uns individus que accedien al càrrec gràcies a la política desenvolupada pel cap de la família de la qual eren originaris i que després, en un corrent centrípet, abocaven al patrimoni familiar beneficis eclesiàstics per a dotar donzelles, pensions de capellans o deixes i llegats.¹ Eren, des del punt de vista econòmic, els intermediaris de canalitzar financerament el patrimoni familiar a través de l'Església. Per aquest motiu, les carreres i titulacions dels rectors eren determinants per a aconseguir la parròquia amb millors rendes. No ens ha d'estranyar l'interès que despertava una rectoria que generava rendes elevades entre les famílies amb fills dins del món eclesiàstic quan aquesta quedava vacant. Però, aquest interès fugia de la tendència localista dels beneficiats i atreia individus d'altres diòcesis, moguts per la possibilitat d'obtenir millors ingressos. El rector Martí Toll serà un d'aquests casos. Abans d'aterrar a Òdena, havia exercit de rector en dues parròquies, concretament a Sant Jaume de Montpalau i a Santa Maria de les Lloses. El rector Riambau va seguir els seus passos i va exercir de rector a Sant Salvador de Miralles, abans de ser rector de Sant Pere d'Òdena.

La rectoria d'Òdena no era una rectoria qualsevol. Era una de les més desitjades de la conca d'Òdena i del bisbat de Vic. La seva renda anual, estimada en 800 lliures l'any 1685, la feia molt atractiva. Si la comparem, per exemple, amb les rendes que produïen un segle més tard —concretament l'any 1786— altres parròquies catalanes com la de Sant Martí Sescorts, amb 880 lliures; Santa Maria de Corcó, amb 850 lliures; Tavertet, amb 750 lliures, o Pruit, amb 650 lliures, entendrem que generava, cent un anys abans, una renda elevada. Un altre exemple d'aquesta riquesa era el que ingressava el rector en quarteres de cereals, cargues de vi i quartans d'oli. A Òdena, el rector tenia l'any 1685 una renda de 45 quarteres de forment, 65 quarteres de sègol o mestall, 25 quarteres d'ordi, 50 quarteres de civada,

1. I. TERRADES: *El món històric de les masies*, Barcelona, Curial, 1984.

10 quarteres d'espelta, 50 cargues de vi i 1 quartà d'oli.² Els marmessors del rector Bernat Rafel detallen, l'any 1646, 75 quarteres de forment, 37 quarteres de segolós, 28 quarteres d'espeltós, 25 quarteres de civada, 18 quarteres i 7 quartans d'espelta, 17 quarteres de mestall i 6 quarteres d'ordi. Els marmessors del rector Miquel Joan Camps descriuen 104 quarteres de segolós, 30 quarteres de forment, 17 quarteres d'ordi, 10 quarteres de civada, 18 quarteres d'espelta i 1 carga d'oli. Els de Martí Toll detallen 114 quarteres de segolós, 9 quarteres de forment, 1 quartera i mitja d'ordi, 4 quartans d'oli, 118 cargues de vi negre, 3 cargues i mitja de vi blanc i 3 cargues i mitja de vinagre. Els marmessors del rector Joan Rimbau declaren l'any 1809 307 lliures resultants de la venda del blat ingressat l'any 1808; 278 lliures, 5 sous i 8 diners de la venda de les primícies, i 82 quarteres de gra. Estem davant d'una font inestimable d'ingressos en què al dret delmer s'hi havien de sumar els drets de la notaria, els de parroquiatge, les ofrenes pietoses a les bacines o la fundació d'aniversaris i de misses de caritat.

La rectoria d'Òdena va ser ocupada durant la segona meitat del segle XVII i tot el segle XVIII per set rectors: Bernat Rafel (1640-1646), Miquel Joan Camps (1647-1669), Josep Aguilera (1670-1701), Francesc Coca (1701-1729), Isidre Colomer (1730-1773), Martí Toll (1774-1788) i Joan Rimbau (1789-1809). El primer era fill de la població veïna de Copons. El segon, originari de Vic, arribà a ser el tresorer del duc de Cardona a la conca d'Òdena, feina que compaginà amb els càrrecs d'arrendatari dels drets de la castlania d'Òdena i Jorba, rector d'Òdena i degà del deganat d'Igualada. El tercer era fill del mas Aguilera de les Rovires d'Òdena i també va compaginar el càrrec de degà amb el de rector fins al 1701. Havia obtingut la rectoria gràcies a una permuta amb el rector anterior, Miquel Joan Camps, d'un personat amb un censal mort de 1.250 lliures i una pensió anual de 62 lliures, 10 sous. El quart, originari de la Pobla de Claramunt, també va accedir a la rectoria gràcies a la permuta que va fer amb el rector Aguilera del seu personat sota la invocació de sant Francesc de la capella de Nostra Senyora de l'Esperança de la parròquia de Sant Andreu de Gurb;³ els tres restants eren forans de la conca d'Òdena, concretament de Sant Joan de les Abadeses, de Vic i de Sant Andreu de Tona.

2. El rector de Mura aplegava, segons la consuetud de 1633, 100 quarteres de gra, 12 cargues de vi, 4 quartans d'oli, 5 cabrits, 28 formatges, 5 pollastres, 5 vellons de llana, 1 quart de cànem i 3 o 4 garrins. J. GALOBART SOLER: «La Consuetud de la parròquia de Sant Martí de Mura (1592-1633)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 7 (1996), p. 295-340.

3. En tots dos casos, el personat anirà a mans de familiars dels rectors sortints.

LA RECTORIA DE LA PARRÒQUIA DE SANT PERE D'ÒDENÀ

La rectoria o abadia era la casa del rector i dels dos o tres vicaris que, segons l'època, corresponien a la parròquia de Sant Pere d'Òdena. Al llarg dels anys, l'edifici va patir reformes parcials en les dependències o en la totalitat. Les reformes depenien de la voluntat dels rectors. L'edifici de la rectoria no estava annexat a l'església com a partir del segle XVIII, quan el rector i els obrers van decidir obrar un nou edifici religiós «que la iglésia se mudàs cerca la casa de la rectoria» (1698). La rectoria estava situada al costat de les cases que hi havia dins del recinte emmurallat, anomenat pels documents com el castell d'Òdena. A partir del segle XVIII, la rectoria i l'església formaren un conjunt compacte que donà lloc a l'anomenada plaça de l'Església. L'eufòria agrícola que es vivia ens aquells moments no sols a Catalunya, amb la construcció de noves esglésies i rectories, es va traduir en el nostre cas en la construcció de la nova església i la reforma i l'engrandiment de la rectoria. Malauradament, les visites pastorals fan poques referències o no al·ludeixen en cap moment a la rectoria. Els visitadors no hi

FIGURA 1. Església de St. Pere d'Òdena beneïda el 29 d'abril de 1736.
Al costat dret es pot observar part de l'edifici de la rectoria

Arxiu Fotogràfic Municipal d'Igualada, ref. 01049.

mostren cap interès ni l'incorporen al seu itinerari. Tot i així, l'edifici era el lloc on hi havia dipositat l'arxiu parroquial i notarial que emanava del treball realitzat pel rector d'Òdena, o pel vicari que tenia arrendada la notaria, i era l'indret de suport espiritual dels feligresos odenencs.

És a partir dels inventaris dels rectors i de les reformes fetes durant els segles XVI i XVII que ens podem apropar a aquest edifici, prou important per als fidels odenencs. L'any 1547 ja tenim evidència de reformes. El rector comprà al mas de les Malloles 500 teules per reparar les teulades de l'abadia. Però els rectors no sempre ocuparen l'edifici per a dur a terme la seva vida particular. Alguns eren absentistes i preferien tenir residència a la propera Igualada, vila situada només a mitja llegua d'Òdena. És el cas del rector Joan Janer. Com deia Joan Segura, «quasi cap rector residia en sa parròquia més que'l temps precis d'aplegar-ne les rendes. L'importantíssim servey parroquial estava encomanat a vicaris assoldats y prou carregats ab la llarga feina de la escrivania o notaria»⁴. Una segona reforma documentada fou la que l'any 1557 va fer el mestre de cases Jaume Maçart, que presentà un pressupost de 9 lliures, 9 sous. Els treballs a realitzar van ser els següents: recórrer tota la teulada i posar les teules necessàries, refermar la teulada per evitar «impetuts de vents» i arreglar la paret de la cambra del cantó.

Les visites pastorals del degà i del bisbe continuen fent incidència en l'obligació del rector de mantenir en bon estat l'edifici. L'any 1596, el degà recorda al rector que «obre y obrar fasse o repare la rectoria de dita parrochial». L'any 1598 continua recordant la necessitat de reparar l'edifici, com havia manat en visites anteriors. La visita del bisbe de Vic l'any 1600 assenyalava al rector la reparació de la casa de la rectoria «quiscun any tot lo que serà menester». L'any 1601 disposa que arregli l'escala i altres parts de la rectoria.

Però, com era la rectoria? Les reformes dutes a terme pel nou rector Bernat Rafael l'any 1640 i l'inventari de 1646 ens apropen a les diferents dependències de l'edifici. La manca de voluntat per a abocar diners en el millorament o com a mínim el manteniment de l'immoble per part de l'anterior rector, afegida als problemes que va viure amb els feligresos, obliguen el nou rector a visurar la rectoria per a fer les reformes necessàries. El cost de l'arranjament fou de 65 lliures i 7 sous. El nou rector demanà al bisbe de Vic que l'anterior rector, Bernat Garriga, es fes responsable dels costos.

Sabem que l'habitatge del rector era d'un cos aïllat format per planta baixa, primer pis i terrat, al qual s'accedia per la porta del baluard, coberta amb teules. Dins del baluard hi havia l'estable per a allotjar la mula, animal de transport imprescindible per al rector en els seus recorreguts obligatoris

4. J. SEGURA: *Història d'Igualada*, Igualada, Ateneu Igualadí, 1978, p. 287.

pel territori odenenc. L'entrada distribuïa les estances, i destacava el petit celler equipat amb bótes i gerres d'oli, que era complementat amb una gruta natural que feia les mateixes funcions. Al costat de l'entrada trobàvem el portal de l'estudi, que servia per a redactar els documents notariais i tots els relacionats amb la vida religiosa, i també una altra cambra on hi havia un banc i un llit. L'estudi treia finestra a l'exterior, la qual cosa permetia l'accés natural de la llum solar. A la mateixa planta baixa s'accedia a la cuina, que també tenia una finestra exterior. La cuina era equipada amb l'aigüera, un forn amb xemeneia i el pastador. Pujant per l'escala, s'arribava al primer pis. La sala distribuïa l'espai. A un costat, la necessària o secreta envoltada de dues finestres, i dues cambres, una de les quals amb una finestra interior per aprofitar la llum que hi havia a la sala i, probablement, la utilitzada pel rector, ja que només hi havia un llit de noguer; a l'altre, l'anomenada cambra dels vicaris, hi trobem dos llits. La sala era un espai principal i estava ben proveïda pel nou rector, que hi tenia set cadires (cinc de repòs i dues de braços), un bufet de noguer, un rellotge, llibres de lectura i dos bancs respallers. Una escala de cargol permetia accedir al terrat, on hi havia un porxo.

El seu successor, Miquel Joan Camps, sembla que amplià la rectoria. Al pis superior apareix anomenada la sala d'obra nova, que distribueix la cambra de la majordona, la cambra que treu finestra al baluard, la cambra del rector amb el seu estudi, la cambra davant la sala i la cambra dels vicaris. Pujant a les golfes hi havia dues habitacions que sembla ser que estaven destinades als mossos de la rectoria. Però aquesta ampliació presenta problemes estructurals per manca de manteniment. Per això, quan el nou rector, Josep Aguilera, arriba a la rectoria l'any 1670, es troba novament que el seu predecessor havia descurat el manteniment de l'edifici, fet que havia provocat un gran perjudici a l'estructura. Sense ganes de pagar el cost de la rehabilitació, el nou rector demanà que, del llegat testamentari del rector difunt, es proveís dels diners necessaris per a fer les obres. El rector instà la realització d'una visura perquè el mal estat de la rectoria podia provocar, a la llarga, l'enfonsament de l'edifici. L'encarregat de la visura fou prou explícit. Trobà la teulada mancada de teules o que les que hi havia estaven en una conservació deficient, amb l'evident filtració de l'aigua de pluja. Les bigues de la sala estaven en mal estat i calia canviar-les. Les esquerdes eren presents per tot l'habitatge, sobretot als sostres. No ens hauria d'estranyar, ja que el visurador anotà la falta de portes i bastiments a les finestres. La sala, la secreta, la botiga del blat, el celler, el forn, el corral, la teulada i el portal d'entrada havien de ser objecte de reforma. El pressupost de la reforma, només comptant la mà d'obra d'un mestre de cases i d'un mestre fuster, ascendia a 85 lliures, 19 sous.

A partir d'aquests moments no tenim més notícies de la rectoria fins al desembre de 1788, any de la defunció del rector Martí Toll. L'inventari ens permet retrobar-nos amb l'edifici i la seva estructura interna i ens presenta una rectoria confortable, ampla i ben moblada. Una rectoria ampliada al mateix moment de la construcció de la nova església parroquial, amb dos espais ben diferenciats, el multifuncional i l'unifuncional. L'àmbit multifuncional era format fonamentalment per l'entrada, la cuina, la sala i el terrat, que servien per a diversos usos alhora, mentre que l'àmbit unifuncional, el formaven els cellers, el pastador i les habitacions. El baluard era la porta d'accés a la rectoria. El pati era l'espai on amuntegaven la llenya i el cànem sense bregar i per on es movien al seu aire els dos porcs d'engreix. Passat el pati s'arribava a l'entrada de l'edifici. L'entrada de la rectoria, amb una funció tradicional de filtre social d'accés a l'habitatge, servia per a unir l'interior amb l'exterior i a la vegada feia la funció de distribuïdor de la planta baixa i, en aquest cas, de celler amb quatre bótes de set cargues cadascuna. La porta, sempre oberta durant el dia, permetia el contacte entre el rector i els feligresos. L'entrada comunicava amb la cuina, on el rector feia vida amb la resta dels estadants de la rectoria, com el vicari, els mossos o les criades. La cuina estava presidida pel foc i la xemeneia i al seu voltant es col·locaven els bancs i la tauleta de pi. Completaven l'ambient els utensilis propis de la cuina, com ara molls, olles, marmites, torrapà, cànirs, greixoneres, xocolateres o morters. A la mateixa planta hi havia les botigues de cereals; en aquest cas, dues: l'anomenada del gra grosser i la botiga del gra. Permetien emmagatzemar als seus casals els grans procedents del delme. La planta baixa també albergava l'estable, on hi havia la mula que utilitzava el rector per a fer els seus recorreguts pel terme. No ens movem de la planta. A tramuntana, i amb un ambient fresc, hi havia els espais destinats a les bótes de vi i als cups. L'inventari descriu el corredor dels cups, el celler dels cups, el celler de baix, el celler del vi blanc i l'accés a la gruta que servia de celler. Crida l'atenció la presència de bótes no sols als cellers, sinó també a l'accés de la gruta i al corredor dels cups. És un exemple més del moment d'expansió de la vinya odenenca.

L'entrada de l'edifici com a àmbit distribuïdor era l'indret adequat per a col·locar-hi l'escala d'accés a les plantes superiors. Pujant l'escala s'arribava a la sala principal, l'espai més important de la rectoria. Era el menjador i el lloc on hi havia els mobles més destacats, com ara bufets de noguer, cadires, el rellotge d'hores, quadres a les parets i dues cortines per a les dues sortides al terrat. Era l'espai que comunicava amb la planta superior i que organitzava al seu voltant les cambres i recambres. La sala s'acostumava a pintar de color blanc per donar-hi un ambient de claredat. A l'estiu, amb un

ambient de clarobscur gràcies a les cortines, s'obtenia una sensació de frescor i tranquil·litat. A un costat de la sala, hi havia la cambra del terrat, que tenia dos balcons, un al davant del baluard i l'altre a l'est. Era l'habitació que permetia accedir al terrat, presidit per un rellotge de sol de ferro. Agleuada, hi havia l'habitació principal, una cambra amb dos balcons encarats a l'est que era l'espai íntim del rector, complementat amb un estudi i un rebostet. A l'estudi s'hi trobava allò més valuós, com la plata i la roba, i allò que el rector necessitava per al seu dia a dia, com un escriptori i una taula de noguer amb els estris propis —plomes, estisores, papers, tinters...— i pres tatgeries plenes de llibres. Per la banda nord s'havia conservat l'antiga sala de la rectoria. Aquesta sala, gràcies a un gran armari de pi, servia per a des-sar-hi tovalloles, tovallons, cortines, coixineres i peces de tela. La seva localització a l'edifici permetia que tingués accés a l'església per la banda de ponent. Per aquest motiu, l'habitació que tenia adjunta era anomenada «lo quarto dit lo de prop de la iglésia». Era la cambra utilitzada pel rector durant el segle XVII. Igual d'antiga era l'habitació del vicari, que mantenia la funció d'hostatjar l'ajudant del rector. Finalment, la planta sota teulada era destinada als mossos i als mals endreços. Hi havia cinc habitacions: el «quarto fosc», el menjador dels mossos, la cambra dels fogons, l'habitació de la roba bruta i una cambra annexa.

A principi del segle XIX, l'edifici no havia canviat i mantenia la mateixa estructura i divisió. Només s'hi detecten canvis de denominació en alguna de les habitacions. A la planta baixa es relaciona un celler, un estable, una pallissa, un llenyer, dues botigues —una de blat i l'altra d'ordi— i una cuina. El primer pis continua presidit per la sala, des de la qual es podia accedir a cinc habitacions: la del davant, la dels frares, la del rector —que tenia a la vegada un rebostet i una saleta—, la del vicari i la llibreria o estudiet. A sota teulada hi havia un rebost, la cambra del mosso i l'habitació fosca.

ELS RECTORS I LA MORT

La pràctica religiosa a l'hora de la mort es manté gairebé invariable al llarg dels segles. La mort es converteix en un espectacle. El temps de la mort s'iniciava immediatament després de l'òbit. El rector de Sant Pere d'Òdena tenia l'obligació de fer tocar les campanes a morts. Si el finat era un home, es feien tres tocs; si era una dona, se'n feien dos; i així cada dia al matí i al vespre, fins que el cadàver era enterrat. Per als representants de l'església era un dia de feina. Durant el matí de l'enterrament, el rector o els vicaris havien d'anar a la casa del finat —fos adult o albat— acompanyats

dels sagristans i l'escolà. Tot seguit començava, independentment del temps, la processó fúnebre, que anava des de la casa del difunt fins al lloc de l'enterrament, acte que s'efectuava amb molta solemnitat. Juntament amb el rector o els vicaris, acompanyaven el cadàver els familiars, veïns del mort, clergues i pobres. Si es tractava d'un albat, l'escolà portava una creu xica.

No podem oblidar que durant el recorregut del finat es posava en pràctica tot un teatre simbòlic: campanes —per a espantar dimonis—, pregàries —per a connectar el món dels vius amb el dels morts—, torxes... Mitjançant el toc de les campanes, la comunitat estava assabentada de tota la processó fúnebre —un toc de campana quan el rector o els vicaris anaven a buscar el finat, un toc «un poch llarch» quan estaven a prop del recinte religiós i un toc «també un poch llarch» quan era enterrat el difunt—. Durant el camí era obligatori fer absoltes, segons la distància. Així, en arribar la processó fúnebre a l'església, el rector o els vicaris la rebien amb el vestit de garnatxa i capa «provia» i a una distància de dotze passes des del portal de l'església. Traspassat el portal de l'entrada, es cantava un nocturn, laudes i una missa. Els familiars també eren els encarregats de posar al túmul els quatre ciris que havien de cremar durant l'acte religiós. Acabada la cerimònia, tots els membres de l'església rebien de l'hereu o dels curadors les retribucions assenyalades, tenint en compte que el rector sempre cobrava el doble. I pagava tothom, fos adult o fos albat.

Els enterraments dins de l'edifici sagrat, el fet de poder disposar d'un vas, deixaven al descobert la divisió social de la comunitat odenenca, tant a nivell de famílies i parenteles com de riquesa patrimonial. Els qui no disposaven de diners eren enterrats al cementiri. El temps de la mort continuava amb les novenes i el cap d'any. Era el moment de tornar a fer absoltes a la casa del difunt, de repetir els tres o dos tocs de campanes segons el sexe del finat i els tocs en arribar els familiars a l'església. Acabades les misses, un toc de campana indicava que el rector, els vicaris, els preveres i els frares anaven al fossar a fer les absoltes.

Morir era car. El finat disposava amb antelació, en el seu testament i segons la seva riquesa, els diners destinats a la celebració pòstuma. La visita pastoral del bisbe de Vic de l'any 1600 ens assabenta de tots els costos que havia de pagar cada difunt:

- Per l'aprisió i publicació del testament i codicil, 3 sous.
- Per cada prevere que assisteix a les extremuncions, 2 sous.
- Pel terratge, 4 sous.
- Per cada prevere que assistia a la sepultura, 3 diners.
- Per tocar creu i caldereta, 18 diners.
- Per tocar creu i caldereta de les novenes i cap d'any, 3 sous.

- Pels diaques, 4 sous.
- Pels preveres que assistien a les solemnitats, 3 diners.
- Per cada trentenari de misses, que eren trenta-tres, i per l'oferta, 3 lliures, 13 sous.
- Per dotze misses de la novena major i menor, dotze misses dels altars i la caritat acostumada, 2 lliures, 8 sous.

A banda dels costos parroquials, s'hi havien d'afegir els costos que significava fer la caixa de morts, la mortalla de lli per a cobrir el difunt, els vestits que s'havien de fer els de la casa per a complimentar el dol, la compra dels ciris...

Per als rectors odenencs, la mort era el moment de demostrar el seu poder econòmic. L'ostentació pòstuma i els rituals que se celebraven després de la defunció relataven l'estatus del difunt. Veiem, per exemple, el cas del rector odenenc Joan Gener, mort l'octubre de l'any 1606. Havia disposat la seva sepultura al convent dels pares agustins d'Igualada, concretament a la capella de la Pietat. La seva defunció va posar en marxa tot el teatre de la mort. Seguint la concòrdia de la comunitat religiosa, el vespre abans de l'enterrament es va iniciar el toc de campanes del convent. L'endemà, de bon matí, els membres de la comunitat de preveres de Santa Maria d'Igualada anaren a cercar el cos amb els monjos agustins. Possiblement, el cos ja era present als afores de la vila d'Igualada. El fet és que les dues comunitats es trobaren a les portes del portal d'Òdena per a entrar el finat en processó fúnebre, recorrent el carrer Nou i sortint pel portal Nou en direcció al convent de Sant Agustí. Una vegada arribats a l'església del convent, se celebrà un ofici solemne amb un nombre considerable d'atxes. Al cap d'uns dies es féu la novena i el cap d'any. Aquesta vegada, el prior del convent digué la missa i les absoltes. A l'ofici, hi van ser convidats vint-i-dos religiosos, a més a més dels membres de la comunitat de preveres d'Igualada i els mateixos monjos. El document explicita la presència en total de seixanta religiosos, i es va pagar a cadascun dels assistents la caritat de cinc rals, a més del cost de les atxes i els drets del convent. Per acabar, el vicari d'Òdena va dir l'última missa. Tota una mostra de pompositat econòmica.

L'any 1640 arribava a Òdena el nou rector, Bernat Rafel, originari de Copons. El seu aterratge al terme coincideix amb un ambient enrevessat i de crispació dels feligresos respecte a l'anterior rector. A més a més, va haver de fer front al desgavell que suposà la Guerra dels Segadors amb els constants allotjaments, l'endeutament que això comportà per als odenencs, la disminució d'ingressos i l'obligació de refer la rectoria, que amenaçava ruïna. Malauradament per a ell, va viure pocs anys. A finals de 1646 dictava les seves disposicions testamentàries. Moria sense haver resolt el problema

amb els feligresos i deixant al futur rector una església cada vegada en més mal estat. Fou enterrat al davant de la capella del Roser de l'església de Sant Pere d'Òdena.

L'any 1669 traspassava el rector Miquel Joan Camps. Va patir una malaltia que el va tenir postrat al llit les últimes setmanes de la seva vida. Estava desganat i sense esma de dur a terme cap mena de tasca religiosa —per a fer les homilies a l'església sufragània de l'Espelt va llogar un capellà d'Igualada—. Tot i així, no volia morir; es considerava massa jove per a creure que havia arribat la seva hora. Però els costos de les visites dels metges d'Igualada i de Manresa —aquest últim, cridat expressament, el va atendre dia i nit durant els seus últims cinc dies de vida— per un import total de 49 lliures, 2 sous; la compra de medicines als apotecaris igualadins per valor de 40 lliures; l'atenció del cirurgià per diverses cures i la compra de diverses potingues a l'adroguer Valls donaven a entendre que les seves possibilitats de sobreviure eren minses. Com a consol, va cridar el pare Roda, monjo agustí, per assistir-lo i «ajudar-lo a ben morir». Arribada la mort, tocava comprar la cera groga que havia d'acompanyar el difunt —un total de 34 lliures, 5 unces de cera— i la caixa de morts al fuster igualadí Pere Novell. Va ser enterrat a la mateixa església de Sant Pere d'Òdena, al vas dels seus parents. El mateix pare Roda va ser l'encarregat de fer la prèdica el dia del seu enterrament.

Josep Aguilera, doctor en dret i en teologia, procedia d'un mas en el qual la vocació religiosa era ben present. El seu germà Gaspar era el rector de la parròquia del Bruc.⁵ El mas Aguilera de les Rovires competia amb el mas Roca de la Pedrissa per l'allotjament dels frares predicadors que visitaven la parròquia odenenca⁶ Instal·lat a la rectoria i davant l'imminent pe-

5. Relació de les vocacions religioses del mas Aguilera de les Rovires al llarg de l'edat moderna: 1) Pere Aguilera, prevere (mort el 1628). Té el benefici de Sant Macari, de Sant Pere d'Òdena, i el benefici de la Verge Maria, de Santa Maria d'Igualada. El 1617 rebia el benefici dels sants Eusebi i Caterina, d'Empúries. 2) Joan Aguilera, estudiant (1614). 3) Josep Aguilera, rector d'Òdena (1680 – difunt el 1721). Té el personat de Sant Andreu, de Gurb. 4) Gaspar Aguilera, rector del Bruc (1680). 5) Jaume Ferrer, prevere i rector de Sant Fost, bisbat de Barcelona, nebot del Josep Aguilera rector d'Òdena i de Gaspar Aguilera, rector del Bruc (1725). 6) Jaume Aguilera, prevere d'Igualada (1728). 7) Gaspar Aguilera, prevere d'Igualada i prevere i beneficiat de Sant Jaume, de Bràfim (Alt Camp), i a partir de 1737 té el benefici de Sant Pere i Sant Francesc, de Sant Pere de Copons (1728-1754). 8) Macià Aguilera, prevere d'Igualada (1728) i prevere de Piera (mort el 1748).
6. Relació de les vocacions religioses del mas Roca de la Pedrissa al llarg de l'edat moderna: 1) Pere Perpinyà, prevere i canonge de Vic (1602). Oncle. 2) Miquel Perpinyà, prevere i canonge de Vic (1602). Oncle. 3) Antoni Roca i Perpinyà, prevere (1609). Obté el benefici

rill que suposava l'estat ruïnós de l'església parroquial, aconsellat i obligat pel bisbe de Vic i pressionat pels visitadors, fou el promotor de les obres de la nova església parroquial. Un dels visitadors al·legava que «no podria costar quantitats excessives per trobar-se fàcilment la roca viva, tenir molts materials de cals...», a més de poder-se valer de la pedra de l'antic edifici. El seu antecessor en el càrrec no havia fet cap mena de manteniment ni a l'església ni a la rectoria. El rector aportà de la seva butxaca 100 lliures, les dotze quarteres de blat de la causa pia i la llicència de poder, els diumenges i festius, després d'escoltar missa, portar els materials a peu de l'obra de la fàbrica de la futura església. L'obreria aportava a l'obra cada any trenta quarteres de blat. També fou el responsable de reformar tota la rectoria, amb un cost total de 85 lliures, 19 sous. L'any 1701 deixà el càrrec per anar a Igualada. Malgrat aquesta circumstància, no deixà mai de banda els problemes que podien sorgir a la seva antiga rectoria. El contacte amb el nou rector i amb els antics feligresos fou constant. Però això no li impedí ser estricte amb ells pel que feia referència a temes econòmics que l'afectaven com a màxim dirigent del deganat igualadí.⁷ La mort li arribà el 1719, després d'una breu malaltia. Les visites del cirurgià van sumar un import de 5 lliures, 12 sous, i les medicines de l'apotecari, 4 lliures, 4 sous. Els seus marcessors van encarregar una caixa de morts per un valor de dues lliures i els ciris per a acompanyar el difunt per un cost de 15 lliures, 18 sous. La importància del seu càrrec es traduí en la presència de l'organista, que organitzà la cantúria que hi va haver durant les seves exèquies fúnebres.

El seu successor, Francesc Coca, procedia de la població veïna de la Pobra de Claramunt. Com en el cas del rector anterior, a la seva família també hi havia força vocació religiosa. El seu germà Gaspar Coca fou el vicari que l'ajudà a dirigir la rectoria odenenca fins al 1717. En el temps que li tocà exercir de rector, s'hagué de fer càrrec del pes més important de l'execució de la

de Sant Marc, de la capella de Sant Bartomeu d'Igualada. 4) Jacint Roca i Perpinyà, canonge i vicari general de Vic (1623). 5) Francesc Roca i Perpinyà, prevere d'Igualada (difunt el 1641). 6) Miquel Roca, prevere i canonge de la catedral de Vic (1682). 7) Josep Roca, prevere de Piera (1688). 8) Gaspar Roca i Verdaguer, monjo de Poblet (1704). 9) Antoni Roca i Fetjó, estudiant de capellà (1728 – difunt el 1779). Té el benefici de Sant Llorenç, a Igualada, i el benefici de Sant Antoni de Pàdua, a Vic. 10) Jaume Roca i Fetjó, beneficiat d'Igualada (1729 – difunt el 1788). 11) Josep Roca i Fetjó, beneficiat de Vilafranca del Penedès (1729-1764). 12) Jaume Roca i Lafarga, beneficiat de Prats de Rei (1769-1771).

7. Per exemple, l'any 1704, com a degà, manarà emparar les garbes del mas Aguilera de la Costa, del mas Berguedà, del mas Magí de les Alzines, del mas Mercader de Brines, del mas Enric del Bocater, dels Piquer del castell, del mas Carriones, del mas Viladés, dels Casanovas del castell i del mas Ventallols de la Costa. Arxiu Comarcal de l'Anoia (ACAN), Fons Parroquial de Santa Maria d'Igualada, reg. 84.

nova parròquia. En el seu testament féu una deixa de 125 lliures per a l'obreria o de 250 lliures en cas que el seu germà Antoni Pau Coca no reconegués el deute que li tenia arran del «saco y crema» de Vilanova de Cubelles. També hagué de patir els desgavells de la Guerra de Successió i les posteriors conseqüències sobre els seus parroquians. Josep Aguilera mateix, com a degà, digué des d'Igualada, l'any 1708, «per quan per la inanició de la guerra és estat precis de escondir y amagar entre altres coses los papers y aquells se sian perduts». El rector Coca es trobà econòmicament amb l'impagament de pensions de censals morts motivat per la feixuga càrrega de la Guerra de Successió i la pressió fiscal posterior. Serveixi d'exemple el cas dels Martorell del mas Carriones, que denunciaven que durant els anys 1714 i 1715 no van trobar masover per a dirigir la propietat, o que l'any 1720 els soldats del destacament que van haver d'allotjar van beure i llençar dins del celler tot el vi de la collita. Més exemples: el cas dels Mercader de Brines, que van desaparèixer del terme durant un curt període de temps per l'endeutament que patien per culpa de la pressió fiscal, o el que responen alguns dels deutors del rector, que «posa a disposició tota la casa y heretat situada en lo castell y terme de Òdena donant facultat de vendre-la». No es posaren a la venda, però sí constatem que hi hagué més facilitats per poder pagar el deute.

L'any 1773 moria el rector Isidre Colomer després de quaranta-quatre anys en el càrrec. La seva malaltia li va impedir signar el seu propi testament. Ell va ser qui va donar l'empenta necessària per a finalitzar i inaugurar la nova església. Les obres estaven parcialment aturades per manca de 1.300 lliures. Les seves gestions permeteren acabar l'obra. Els rectors posteriors només van haver de mantenir i millorar l'edifici i l'ornament amb l'ajuda de l'obreria odenenca. El 1788 finà el rector Martí Toll, mentre que l'11 de març de l'any 1809 ho feia el seu successor en el càrrec, Joan Riambau. Martí Toll havia estat al capdavant de la rectoria catorze anys i en aquest temps va fer els tràmits pertinents per aconseguir del duc, l'any 1776, el pagament de 50 lliures per daurar el nou retaule de l'església. El rector Riambau va estar vint anys al capdavant de la rectoria odenenca, i l'any 1797 beneí la nova campana de l'església parroquial. Aquest últim havia disposat testament un any abans, concretament el 14 de maig de 1808, davant el notari de la ciutat de Vic Benet Clarà. La defunció va ser un dia després que les tropes napoleòniques abandonessin la vila d'Igualada i la conca d'Òdena deixant darrere seu un rastre de morts i saquejos. Desconeixem si també va ser víctima de l'horror provocat per les forces d'ocupació. Aquell mateix 1809, Òdena va patir set víctimes mortals. Hi ha exemples d'aquest rastre per tota la Conca.

Els llibres notariais de 1809 es troben plens de testaments i d'inventaris. A Òdena, a més a més de les víctimes, el mas Ventallols de la Costa va ser

incendiat i saquejat (destrucció de les bótes del celler i disseminació de tot el vi i el gra) i el mas Roca de la Pedrissa va patir el saqueig i la destrucció de tot el parament del celler, i el 1815 el mas Riba del Cogulló va haver de tornar a comprar al seu veí del mas Oranies els ferros d'una de les dues premses que li havien robat els francesos el 1811. A Igualada, la vídua de Josep Castells, Maria Amigó, denunciava el saqueig de la seva casa. A Vilanova del Camí, Maria Torras, vídua de Pere Busquet, es queixava amargament a l'inventari dels béns del seu marit que «després de la retirada de les tropes franceses de dit lloch de Vilanova, en qual intermedi fou enterament saquejada sa casa [...] els francesos se li han emportat 16 cargues de vi [...] també tota la roba blanca que hi havia a una caixa de pi y també els llits parats que hi havia a la casa». A la Torre de Claramunt, els marmessors dels béns del difunt Anton Marra, fabricant de paper, denunciaven que a la casa del mateix difunt, anomenada Lafarga, els soldats francesos havien forçat un escriptori de noguer.⁸

Les misèries de la guerra queden ben patents amb les morts per arma de foc —set morts el 1811— i pels comentaris del nou rector odenenc, Andreu Posa:

En lo die 22 de juliol de 1811 invadiren los francesos est país y permanesquen en ell cerca tres mesos, y lo rector y vicari amb la major part dels parroquians se refugiaren en las muntanyes de cerca casa Portals àlies Rumba, y la Iglesia de sant Pere de Can Caire servia de parroquial ahont se feien totes las funcions, però fins a tant estigué ordenat hagueren de batejar-se alguns infants fora parròquia, los quals foren: primo un de casa Enrich nomenat Jaume, fill de Miquel Enrich i de Rosa Solà se batejà en Castellfollit del Boix. Un de can Garrells i Mussons del Morrocurt lo qual se batejà en Rubió. Altre de can Tico Gabarró de l'Espelt lo qual també se batejà en Rubió. Altre natural de l'Espelt lo qual se batejà en Igualada. Altre de las casetes d'Aguilera, fill de Jaume Aguilera, lo qual fou batejat en Igualada. Altre de la jove de la Bòfia, anomenada Mussons, lo qual fou batejat a Rubió. Altre infant fill de Silvestre Torras i de N. Bosch, lo qual nasqué en mig del bosc, fugint la sua mare i fou batejat a Castellfollit del Boix.⁹

No és l'únic moment de dificultats extremes. Durant el curs de la Primera Guerra Carlina morí el rector odenenc Pau Anton Aguilera. Els seus marmessors no van poder personar-se a la rectoria amb el notari per fer l'inventari dels seus béns per por de les represàlies carlines. Ho feren de memòria des d'Igualada.¹⁰

8. ACAN, Fons Notarial, reg. 649.

9. Arxiu Episcopal de Vic (AEV), A-B/4 Òdena, 1790-1829.

10. ACAN, Fons Notarial, Not. París, reg. 745.

Voluntats testamentàries pietoses dels rectors odenencs

Nom	Any	Lloc de l'enterrament	Misses	Caritat
Bernat Rafel ¹¹	1646	Església parroquial de Sant Pere d'Òdena, davant la capella de Nostra Senyora del Roser	Enterrament (30 capellans) Novena i cap d'any (30 capellans) 200 misses al convent de Sant Agustí 200 misses al convent dels caputxins 100 misses a l'altar de la Minerva d'Igualada Nombre d'aniversaris segons el resultat de la subhasta dels seus béns a l'església de Sant Pere d'Òdena Misses a Santa Maria del Mar si es mor Gràcia sense descendència	10 sous per capellà 10 sous per capellà 40 lliures 40 lliures 20 lliures 10 lliures cada aniversari 300 lliures
Miquel Joan Camps ¹²	1669	Església parroquial de Sant Pere d'Òdena, al vas on eren enterrats Pere Pau Camps, ciutadà de Vic, i Magdalena Camps, mare del rector	Enterrament, novena i cap d'any 100 misses a l'església de Veciana 100 misses a l'església d'Òdena 100 misses al convent dels pares trinitaris de Vic. 500 misses a l'església de Santa Maria d'Igualada 100 misses al monestir de Nostra Senyora de Montserrat 50 misses resades per Trullàs 25 misses al convent dels agustins 25 misses al convent dels caputxins Fundació de quatre aniversaris a l'església de Sant Pere d'Òdena 17 misses a l'església d'Igualada 500 misses a l'església de la Pietat de Vic 200 misses resades pel doctor Bosch	103 lliures, 6 sous 20 lliures. 20 lliures 20 lliures 100 lliures 20 lliures 10 lliures 5 lliures 5 lliures 60 lliures 3 lliures, 8 sous 125 lliures 50 lliures
Josep Aguilera ¹³	1719	Església parroquial d'Igualada, tomba dels preveres	Enterrament, novena i cap d'any 25 misses i absolta general al convent dels agustins 25 misses i absolta general al convent dels caputxins 25 misses a la capella dels Dolors 200 misses i absolta general a la capella de la Minerva Fundació de quatre aniversaris amb nocturn, laudes i absolta, a l'església de Sant Pere d'Òdena 30 misses el reverend Macià Aguilera 30 misses el reverend Gaspar Aguilera	Acostumada 6 sous per missa 6 sous per missa 6 sous per missa 6 sous per missa 15 sous pel rector o vicari per cada aniversari esmerçat a for de censal de 60 lliures 6 sous per missa 6 sous per missa

11. Biblioteca de Catalunya, Fons Històric de l'Hospital de la Santa Creu, núm. 145, caps 13.

12. ACAN, Fons Notarial, Testaments closos.

13. ACAN, Fons Notarial, Not. Onofre Melcion.

Voluntats testamentàries pietoses dels rectors odenencs

Nom	Any	Lloc de l'enterrament	Misses	Caritat
Francesc Coca ¹⁴	1729	Església parroquial de Sant Pere d'Òdena	Enterrament, novena i cap d'any Fundació de tres aniversaris a l'església de Sant Pere d'Òdena	Acostumada Assigna un censal mort de 40 lliures i pensió 2 lliures
Isidre Colomer ¹⁵	1773	Església parroquial de Sant Pere d'Òdena, davant l'altar major, sota la llàntia que l'il·lumina	Enterrament, novena (12 preveres) i cap d'any (6 preveres) Fundació de dotze aniversaris a l'església de Sant Pere d'Òdena 30 misses	15 sous per prevere i funció a més a més del dinar 15 sous per cada aniversari. Assigna dos censals, un de 175 lliures i l'altre de 125 lliures 6 sous per missa
Martí Toll ¹⁶	1789	Església parroquial de Sant Pere d'Òdena, al costat del vas de «mon últim antecessor»	Enterrament, novena (12 preveres) Cap d'any (6 preveres) 100 misses a l'altar privilegiat Fundació de tres aniversaris a l'església de Sant Pere d'Òdena Fundació d'un aniversari a Igualada	4 pessetes a cada prevere 15 sous a cada prevere 7 sous 6 diners per missa 15 sous per aniversari 15 sous per aniversari
Joan Riambau ¹⁷	1809	Església parroquial de Sant Pere d'Òdena	Enterrament, novena i cap d'any (12 sacerdots o preveres) Oferta de pa, vi i llum tots els dies durant un any 900 misses baixes Dos oficis a l'església d'Òdena amb 4 sacerdots Tres oficis a Sant Salvador de Miralles amb 4 sacerdots	1 lliura a cada sacerdot Acostumada 7 sous, 6 diners per missa 1 lliura, 10 sous per cada sacerdot 6 lliures al rector per pagar el cost dels sacerdots

A primer cop d'ull, ressaltem que tots els rectors del segle XVIII expres- sen el desig de ser enterrats al vas reservat als rectors d'Òdena, excepte Josep Aguilera, que volia ser enterrat a Santa Maria d'Igualada, al carner de la comunitat dels preveres; en aquest últim cas, tot un exemple de mostra d'ostentació i distinció social. Els rectors Bernat Rafel i Miquel Joan Camps seran enterrats a l'antiga església castral, davant l'altar del Roser, i al vas de la seva mare, respectivament; mentre que a partir del rector Francesc Coca, els obtentors del càrrec seran enterrats a la nova església, davant l'altar ma- jor, sota la llàntia que l'il·luminava. D'aquesta manera, tots els feligresos podien mantenir el record i el respecte dels seus rectors al llarg dels segles

14. ACAN, Fons Notarial, Not. Onofre Melcion.

15. ACAN, Fons Notarial, Not. Aulet, reg. 455.

16. ACAN, Fons Notarial, Not. Mariano Cuyner.

17. AEV. Notari Benet Clarà, 1808.

i, a la vegada, intentar tenir un vas dins de l'església, davant d'una capella, com a signe de diferenciació social respecte a la resta de la comunitat. Al llarg del segle XVIII els obrers parroquials vendran el dret de poder soterrar els membres de totes aquelles famílies que aportaven una significativa quantitat pecuniària a l'obra de l'església. Famílies com els Aguilera del Rossinyol de Moragues, els Brunet del mas Guarro i els Tomàs del mas Berguedà o Gostemps tenien la tomba davant l'altar de Sant Isidre;¹⁸ la tomba dels Roca de la Pedrissa es trobava al pujant de la sagristia «dels sacristans» de l'església vella i davant del Sant Crist a l'església nova; els Vila i Riba del mas Cogulló i els Aguilera de les Rovires disposaven del seu vas davant l'altar de Sant Pere Màrtir; els Piquer del castell, davant de l'altar de Sant Roc; els Enric del mas Bocater i els Aguilera del mas d'Oranies, davant de l'altar del Roser, com els Vila, mestres de cases; els Morera del mas Sabata, davant de l'altar de Sant Joan, mentre que a partir de principi del segle XIX, ho faran davant l'altar de Sant Roc. Els Jorba de les Planes, davant l'altar de les Ànimes, situat a l'entrada de la porta de l'església.

La crua realitat de la mort obligava a deixar per escrit les últimes voluntats. La preocupació per la salvació de l'ànima comportava disposar correctament dels béns a favor d'aquelles institucions o persones que vetllessin per la salut de l'ànima del testador, una vegada ja no hi fos. Observem la creació d'aniversaris perpetus per a la salvació de la pròpia ànima. Bernat Rafel demana fundar tants aniversaris com diners es poguessin obtenir de les vendes dels seus béns a la subhasta pública; Miquel Joan Camps i Josep Aguilera funden quatre aniversaris; Francesc Coca i Martí Toll en fundaren tres, mentre que Isidre Colomer en demanà dotze. Tots ells els asseguraran amb la creació de censals morts, els rèdits dels quals havien de pagar-ne el cost. El rector Riambau farà fer cinc oficis, dos a l'església de Sant Pere d'Òdena i tres a la de Sant Salvador de Miralles.

Les actituds davant la mort dels rectors són ben visibles en el nombre de misses encarregades en els seus testaments. El consum de misses havia de ser proporcional a les possibilitats econòmiques. El rector Bernat Rafel sol·licitava 500 misses, mentre que el rector Camps demanava 1.717 misses resades o baixes, que sumaven un total de 438 lliures, 8 sous. El rector Aguilera estipulava que li fossin resades 335 misses a un cost de 6 sous per missa. El seu successor, en canvi, no en demanava, mentre que Isidre Colomer convenia la celebració de 30 misses a raó de 6 sous per missa; Martí Toll volia 100 misses i Joan Riambau, 900 misses, tots dos a raó de 7 sous, 6 di-

18. Quan els hereus vivien a Olesa de Montserrat, la seva tomba també era a l'interior de l'església parroquial, «davant lo altar de Sant Joan», «davant lo altar de Sant Josep».

ners per missa. La quantitat varia, però no perquè els successius rectors disposessin de menys capital. Les donacions per misses es deixen amb preferència a l'església de Sant Pere d'Òdena, però també a l'església de Santa Maria d'Igualada, al monestir de Nostra Senyora de Montserrat i als convents dels agustins d'Igualada i dels caputxins d'Igualada. També hi són presents parròquies on els rectors havien exercit algun càrrec.

LLEGATS I LEGATARIS DELS RECTORS ODENENCS

Els llegats són les disposicions contingudes en els testaments que implicaven una adquisició de béns a títol particular. Considerem els llegats destinats a familiars i a institucions.

Rectors	Any	Llegats	Lliures i béns
Bernat Rafel	1646	Església de Sant Pere d'Òdena	50 lliures
		Maria Benia, per col·locar en matrimoni la seva filla	300 lliures
		Gràcia	
		Jaume Rafel, germà	Dues peces de terra a Copons mentre visqui
		Causa pia per a donzelles pobres a maridar de Copons	350 lliures
		Josep Fosalba, vicari de Sant Pere d'Òdena	25 lliures
Miquel Joan Camps	1669	Joan Bosch	La casa gran de Vic i tots els llibres
		Maria Camps	25 lliures
		Tomàs i Gertrudis Ferrer, germans	25 lliures
		Francesca Mas	100 lliures
		Magdalena Oriola	50 lliures
		Pere Joan Regordosa	4 llençols de bri i una flassada
		Joan Freixes	La casa petita de Vic i 100 lliures
		Antoni Ferrer	Vinya dita «den Candaló»
		Francesc Soler	200 lliures
		Maria Oriol	50 lliures
		Dorotea Puiggròs, criada	25 lliures
		Jacint Trullàs	Cortinatges del llit gros
		Hospital de Vic	50 lliures
		Hospital General de Barcelona	25 lliures
		Església de Nostra Senyora de Montserrat	100 lliures
		Fundació de causa pia per a maridar donzelles	500 lliures
		Església de Sant Pere d'Òdena	50 lliures
		Convent d'Escaladei	25 lliures
		Miquel Joan Bosch, nebot	4 cànters d'aram

La riquesa dels rectors odenencs

Rectors	Any	Llegats	Lliures i béns
Josep Aguilera	1719	Bisbe de Vic Mariàngela Ros, neboda i majordona Joan Aguilera del mas de les Rovires Jaume Ferrer, nebot i prevere Jaume Aguilera, nebot i prevere Fundació de causa pia per a maridar donzelles de la casa Aguilera de les Rovires Déu	1 morabatí 4 sous diaris durant la seva vida, a més d'un llit, llitera, flassada, matalàs i guarniment. Tota la roba blanca, llits, lliteres amb els seus matalassos, flassades i guarniments 1.489 lliures Tots els llibres excepte els breviaris i diürns 3 breviaris, diürns, hàbits de cor Consigna tot el personat sota la invocació de Sant Francesc a la capella de Nostra Senyora de l'Esperança de la l'església de Sant Andreu de Gurb Resta de béns
Francesc Coca	1729	Antoni Pau Coca, germà Obreria de Sant Pere d'Òdena Convent dels caputxins Margarida Piquer, majordona Francesc Coca, nebot Josep Piquer, llicenciat i fill de Margarida Piquer Maria Teresa Coca, fillola Gaspar Coca, germà i prevere	125 lliures 125 lliures Tota la llibreria, menys en el cas que Gaspar Coca, germà i prevere, la vulgui. A la mort d'aquest, sí que anirà al convent 4 bancs de llit, 1 màrrega, 1 matalàs, 2 llençols de bri, la flassada verda, unes vànoves, 2 coixins i 2 coixineres de bri. Perdona la pensió de 5 lliures que fa cada any a la rectoria. Restitueix tots aquells mobles que va aportar a la rectoria Treure dos censals de 400 i 200 lliures amb diners del rector 100 lliures 700 lliures per dot Hereu universal
Isidre Colomer	1773	Bisbe de Vic Seminari de Vic Sant Pere Màrtir de Sant Pere d'Òdena Confraria del Roser de Sant Pere d'Òdena Fundació d'una causa pia per als malalts pobres de la parròquia d'Òdena i per a col·locar les donzelles pobres d'Òdena Fundació d'una causa pia per als fills de la casa Serra del Cadell, avui Colomer de Sant Joan de les Abadesses Filles de Climent Colomer, nebot Maria Colomer, neboda Joan Colomer, prevere i nebot	1 morabatí (13 sous, 4 diners) 4 lliures Censal mort de 100 lliures i pensió anual de 3 lliures Censal mort de 150 lliures i pensió anual de 4 lliures, 10 sous Censals que sumen 1.000 lliures i pensió anual de 30 lliures Censals morts que sumen 600 lliures, però les pensions anuals s'invertiran en censals fins a crear un censal de 1.000 lliures Censal de 2.000 lliures 150 lliures per a dot i 2 llençols, 4 tovallons, 1 flassada, 2 coixineres i 2 coixins Per augmentar la dotació del benefici que té, assigna 700 lliures en censals morts

Rectors	Any	Llegats	Lliures i béns
Martí Toll	1788	Bisbe de Vic	1 morabati (13 sous, 4 diners)
		Col·legi de Vic o seminari	2 lliures
		Parròquia de Sant Jaume de Montpalau	10 lliures per a obres necessàries de l'església
		Parròquia de Santa Maria de les Lloses	55 lliures per a l'obra de l'església
		Parròquia de Sant Pere d'Òdena	45 lliures per a l'obra de l'església
		A les seves quatre germanes	25 lliures a cadascuna
		A la seva neboda Josefa Savall	300 lliures per a dot
		A la seva neboda, filla de la seva germana Francesca	100 lliures per a dot
Joan Riambau	1809	A la seva cosina casada amb Antoni Aguilera dels Aldorrells	300 lliures
		Entre els pobres d'Òdena i de l'Espelt	50 lliures i la seva roba
		A l'obreria d'Òdena	Totes les pensions de censals morts que li deuen per celebracions i drets d'enterrament s'hauran de invertir en la compra d'ornaments
		Església de Miralles	25 lliures per comprar ornaments
		Bisbe de Vic	13 sous, 4 diners
		Col·legi de Vic o seminari	2 lliures
		Joan Portals, fillol	Roba bona i les cadires de la rectoria
		Rosa Oliva, criada	36 lliures anuals, 1 llit, 4 llençols, 4 coixineres, 1 màrfega, 1 flassada
		Josep Castellar, nebot.	Relloge de la rectoria
		Jaume Castellar, nebot i vicari	Copa de plata i 6 coberts
		Hereu del mas Riambau	Tota la roba que va rebre de la seva difunta mare
		Teresa Riambau, germana	Resta de roba, joies i 100 lliures anuals
		Jaume Castellar, nebot	La roba i joies de plata cedides a Teresa quan aquesta morí
		Hereu del mas Riambau, germana, Jaume Pou i hereu del mas Arlomba d'Òdena	Qualsevol moble del qual disposi a la rectoria
		Als pobres d'Òdena	Censal mort de 1.000 lliures i pensió anual de 30 lliures
		Jaume Castellar, nebot	El benefici perpetu de Sant Joan i Sant Pau, de Sant Andreu de Tona (7.205 lliures)
		Fundació d'una causa pia per als fills de la casa Riambau i Pou	Censals morts
		Nebots	25 lliures anuals

Els llegats que fan els rectors odenencs són una font important per a conèixer la seva situació econòmica, però també per a saber qui eren els afortunats que rebrien les seves deixes. Trobem institucions com el seminari de Vic, els hospitals de Vic i de Barcelona, esglésies com la parroquial de Sant Pere d'Òdena o d'altres de foranes de la conca d'Òdena, però també el convent dels caputxins d'Igualada, el monestir d'Escaladei o el monestir de Nostra Senyora de Montserrat. Al costat d'aquestes institucions, hi ha llegats importants als germans i nebots preveres, als mossos i a les criades —encara que eren petites quantitats, era una llegat important per a la seva

economia domèstica—, a confraries, a l'obreria parroquial —perdó de deutes i assignació de diners per a la compra d'ornaments o per al manteniment de l'edifici—, als pobres i malalts del terme, i a causes pies per a donzelles a maridar, en alguns casos per als nebots i nebodes del mas originari del rector, com Josep Aguilera, Isidre Colomer, Martí Toll i Joan Riambau, o per a causes pies per als pobres i els malalts d'Òdena, com les fundades pels rectors Camps, Colomer i Riambau, o causes pies per a les donzelles pobres de Copons, com el cas del rector Bernat Rafel.

L'ECONOMIA DELS RECTORS EN EL MOMENT DE LA SEVA MORT

L'anàlisi dels seus testaments i dels seus inventaris suggereix que els rectors odenencs formaven part de l'elit econòmica de la conca d'Òdena. Vegem-ho cas per cas. Bernat Rafel havia fet inversions en quatre peces de terra al llarg de la seva vida, dues a Copons, valorades en 150 lliures, i dues boïgues a Òdena, que van generar un import de 45 lliures una vegada venuts els seus drets. Rafel tenia concedits préstecs a diferents individus de la conca per un total de 346 lliures i 6 sous i també reconeix tenir una sèrie de deutes per un import de 528 lliures més una quantitat sense detallar. Cal dir que els seus béns, una vegada venuts a subhasta pública, van generar uns ingressos de 692 lliures, 13 sous. A casa del seu germà tenia 200 lliures. En el seu cas, els marmessors no van arribar a trobar a la rectoria cap quantitat en metàl·lic.

Miquel Joan Camps, gràcies a la diversitat de càrrecs que exercia, havia disposat a l'arxiu de la comunitat de preveres d'Igualada la quantitat de 2.010 lliures. A més a més, tenia en moneda comptant d'or, plata, i en menor mesura ardis, 398 lliures, 2 sous i 3 diners. També hi havia una inversió en cinc violaris per la quantitat de 273 lliures, 10 sous, 6 diners, que li reportava una pensió anual de 33 lliures, 10 sous, 6 diners, i un censal mort de 250 lliures, que li donava un rèdit de 12 lliures, 10 sous. Finalment, existia la inversió en canvis que li va generar la suma de 1.286 lliures, 15 sous. Cal no oblidar la propietat de dues cases a Vic i d'una peça de terra. En total, un romanent de 4.146 lliures, 17 sous, 9 diners, xifra a la qual s'havien de sumar 616 lliures, 2 sous, 8 diners ingressats per la venda de gra i 648 lliures de l'encant dels seus béns mobles. Un total de 5.411 lliures, 5 diners. No hem d'oblidar l'existència d'una important biblioteca que va ser cedida íntegrament a un nebot prevere.¹⁹

19. Cal recordar que les constitucions sinodals per als rectors del bisbat de Vic a finals del segle XVI, exigien una petita biblioteca on hi havia d'haver la Bíblia, llibres relatius al

El rector Josep Aguilera, en el moment de la seva mort, tenia un habitatge a Igualada valorat en 800 lliures.²⁰ El rector disposava en aquells moments de 639 lliures, 8 sous, a les quals s'hi van sumar 325 lliures, 12 sous dels diners ingressats per la venda dels seus béns en subhasta pública. Tenia invertides 3.655 lliures en vint-i-nou censals morts, el personat de la rectoria d'Òdena valorat en 3.575 lliures, i 209 lliures, 17 sous, 2 diners que li devien. Un total de 9.204 lliures, 17 sous, 2 diners. La seva biblioteca va ser repartida entre el seu germà i nebots religiosos.

Francesc Coca és l'únic rector del qual no disposem de dades econòmiques, tot i saber que tenia censals morts que li generaven entrades.

La situació econòmica d'Isidre Colomer, després de quaranta-quatre anys al capdavant de la parròquia, havia de ser prou folgada. Disposava de 4.850 lliures en censals morts. El 50 % estava invertit en el món rural i l'altre 50 % en el món urbà —notari, apotecari, mestre de cases, paraires—. Gaudia d'una important biblioteca que va cedir al seu germà prevere i a la mort d'aquest al convent dels caputxins d'Igualada.

El rector Martí Toll tenia en efectiu, en el moment de la seva mort, 283 lliures, 6 sous i 6 diners. La subhasta dels seus béns va permetre als seus marmessors ingressar 2.284 lliures, 9 sous, 2 diners, quantitat suficient per a cobrir totes les despeses i disposicions del difunt i invertir la resta en sis censals morts que sumaven un total de 1.000 lliures. Els receptors d'aquests censals són en un 84 % del món urbà, mentre que el 16 % són del món rural.

Joan Riambau és el rector que més diners va generar al llarg de la seva vida i el que més va invertir en censals morts. En el moment de la seva mort tenia cinquanta-dos censals morts que sumaven la quantitat de 24.476 lliu-

Concili de Trento, el catecisme, el manual i obres d'oracions de Navarro, les *Institucions cristianes* del cardenal Cervantes, els llibres del doctor Dídac Pérez, els concilis provincials i sínodes diocesans, la *Guia dels Pecadors*, el *Memorial de la Vida cristiana* de fra Luis de Granada i sermons. X. MEDINA SOLÀ: *La Reforma catòlica a la muntanya catalana a través de les visites pastorals: els bisbats de Girona i Vic (1587-1800)*, Girona, Documenta Universitaria, AHRG i Universitat de Girona, 2008. Els rectors del bisbat de Barcelona del segle XVIII tenien una mitjana de trenta a seixanta volums. El rector de Sant Martí Sesgueioles, Francesc Mirambell (1761-1723), tenia una rica biblioteca integrada per 286 volums. El bisbe de Girona, Baltasar de Bastero, indicava el 1729 que una bona llibreria havia de ser per als rectors «la principal alhaja y adorno de su casa». J. M. PUIGVERT SOLÀ: «Los párrocos y las redes de sociabilidad parroquial en el mundo rural de la Cataluña moderna: historiografía e historia», *Obradoiro de Historia Moderna*, 22 (2013), p. 194.

20. Els marmessors expliquen que treure els trastos de la casa va costar 11 sous, 6 diners. ACAN, Fons Parroquial de Santa Maria d'Igualada, reg. 81.

res, 13 sous, 3 diners, repartits en un 64 % al món rural i en un 36 % al món urbà. Aquesta inversió li generava anualment uns ingressos de 733 lliures. A més a més, li devien, de pensions no pagades, 145 lliures, 7 sous, 6 diners; tenia deixades en préstecs de diners, gra i vi 1.488 lliures, 5 sous, 5 diners. Els seus marmessors reconeixien que encara no havien cobrat «un vale de 150 pesos» i que tenien diverses partides de préstecs sense determinar i sense cobrar. Quan van fer l'inventari de la rectoria, van trobar 4.224 lliures, 4 diners en or i plata, és a dir, en moneda. Un rector ric, amb un total de 30.334 lliures, 6 sous, 6 diners, a més a més de 150 pesos. Joan Riambau esdevé el millor exemple de rector rendista que actuava com a entitat financera i prestador de productes agraris.

L'INVENTARI POST MORTEM

L'inventari *post mortem* es pot considerar una fotografia presa en un moment donat. És una font privilegiada per a l'estudi de la cultura material de l'edat moderna. L'historiador pot palpar la intimitat de la llar i descobrir tot un quadre de vida quotidiana. Segons la jurisprudència catalana, en els inventaris *post mortem* havien de constar «tots els béns, mobles i immobles, crèdits, drets, accions i totes les altres coses que es troben a l'herència del difunt». Segons el dret comú, l'inventari s'havia de redactar dintre dels trenta dies i abans dels seixanta següents a la defunció²¹. El notari desplaçat fins a la casa del finat descrivia tot l'interior de l'habitatge, estança per estança. El recorregut fet pel notari començava a la planta baixa de l'edifici, amb la descripció de l'entrada i de les estances del voltant: celler, estable, cuina. Després pujava a la planta superior, on descrivia la sala i les habitacions, i a continuació es detallava tot el que es trobava a les golfes. El notari feia un detall precís de tots els béns mobles, encara que estiguessin en mal estat de conservació. Aquest fet permet conèixer tots els objectes quotidians utilitzats per la unitat familiar. Finalment, el notari també enumerava els béns immobles, les rendes i els crèdits.

21. B. MORENO CLAVERÍAS: *Consum i condicions de la vida a la Catalunya Moderna. El Penedès, 1670-1790*, Vilafranca del penedès, Edicions i Propostes Culturals Andana, 2007.

L'INVENTARI «POST MORTEM» DEL RECTOR BERNAT RAFEL²²

L'inventari dels béns del rector Bernat Rafel es va formalitzar el 6 de setembre de 1646 davant el notari d'Igualada Francesc Aldabó. És un rector que disposa de béns immobles: quatre boïgues que tenia a carta de gràcia. El mobiliari consistia en 10 cadires, 1 bufet de noguer, 1 caixa de noguer i 2 bancs espatllers. La plata que guardava estava composta per 3 gobelets, 1 sotacopa, 1 tassó, 5 dotzenes de botons i 4 culleres. Els articles tèxtils, els conformaven 19 llençols, 18 tovallons, 4 tovalles, 16 eixugamans, 6 parells de coixineres, 2 mantells i peces de tela i cànem. La indumentària del rector era de 2 sotanes, 6 camises, 3 llobes, 3 camisoles, 3 vestits, 1 barret, 1 capa, 3 calçotets i 1 parell de calcilles. Pel que fa als estris existents a la cuina de la rectoria, destaquen 1 caldera, 1 olla i 1 cassó d'aram, l'olla per a fer aiguardent i els alambins, els plats de pisa i de ceràmica, 2 paelles, les graelles, els garrafons, el morter, el sedàs i la pastera. Altres estris eren les balances, el trabuquet, els canelobres i la campaneta. És l'únic rector que tenia una daga.

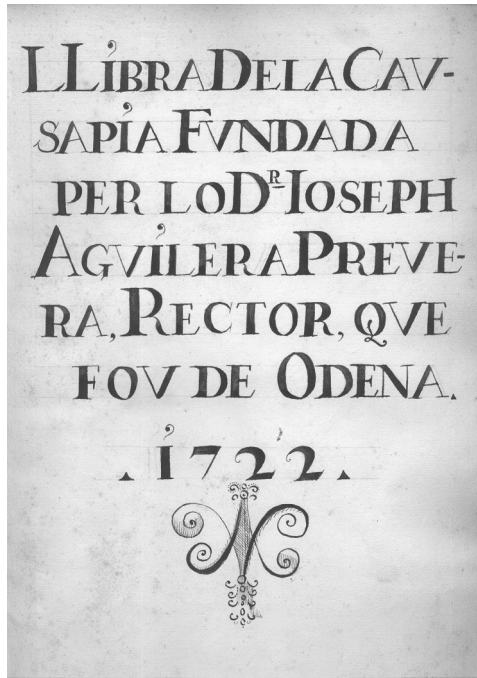
L'INVENTARI «POST MORTEM» DEL RECTOR MIQUEL JOAN CAMPS²³

Ens trobem davant d'un rector que va fer uns dispendis importants per tenir equipada la rectoria amb tots aquells articles que li havien de permetre viure folgadoament segons el seu estatus social. Un exemple d'aquest alt nivell de vida són les dues cases i la peça de terra que confessa tenir a Vic. Quant a mobiliari, trobem 2 bufets de noguer i 1 de cirerer, 10 cadires —probablement eren moltes més—, 1 rellotge i 5 caixes de noguer. La presència de 12 llits i 2 llitotxes ens fa pensar en un nombre important de personal al seu servei. Per aquest motiu no ens ha d'estranyar la presència de 3 bancs respatllers. Dos d'aquests llits són descrits amb els seus cortinatges vermells i grocs al voltant, i amb la seva escaleta i poms daurats. Els objectes de plata també hi fan acte de presència: 3 gots, 20 culleres, 1 tassó, 1 sotacopa, 1 barqueta, 4 gafets, 1 agnus, 2 sucreres, 2 pebreres i 2 salers. Quant a parament tèxtil, tenim 27 llençols, 19 tovalles, 11 tovalloles, 50 tovallons, 20 coixineres i diferents partides de fils d'estopa i canes de tela. Com en el cas del rector anterior, no falta en el seu inventari l'olla d'aiguardent. No documentem, però, la presència de xocolateres, tot i tenir una cuina ben equipada, amb tota mena d'olles, paelles, cassoles, gerres, grae-

22. Arxiu particular Aguilera de la Costa. Inventari Bernat Rafel.

23. Arxiu de la Corona d'Aragó, N-Ig-576.

FIGURA 2. Portadella del llibre de la Causa pia fundada pel rector Josep Aguilera

ACAN, Arxiu Parroquial de Santa Maria d'Igualada, reg. 8.

lles, cassons, sorts de plats i 15 plats d'estany. Pel que fa a la higiene personal, crida l'atenció la presència d'una gerra de ceràmica amb aixeta de coure per rentar-se les mans, així com una bacina d'estany que es podia utilitzar com a eina pròpia d'un barber.

L'INVENTARI «POST MORTEM» DEL RECTOR MARTÍ TOLL²⁴

El 22 de desembre de 1788 es redactava l'inventari del rector Martí Toll. El detall dels seus béns mobles ens permet conèixer la seva forma de vida, d'acord amb la seva posició social com a rector. L'inventari, el porta a terme el notari públic de la vila d'Igualada Marià Cuiner, amb la presència dels marmessors, nomenats per testament —Jacint Bellver, rector d'Igualada;

24. ACAN, Fons Notarial, Not. Mariano Cuyner.

Pere Muset, vicari d'Òdena; Josep Aguilera, del mas Rossinyol, i Josep Vila i Riba, del mas del Cogulló—. A l'interior de la rectoria, hi trobem objectes que corresponen a una persona adinerada. El mobiliari n'és un exemple. Destaca la presència de 2 bufets de noguer, 1 escriptori de noguer, 2 mitges taules de noguer que juntes feien 1 taula rodona, 1 caixa de fusta de les anomenades de Sant Ramon, 3 aparadors quadrats —antics tinells—, 55 cadires pintades i folrades, a més a més de petites taules i bancs respatl·lers distribuïts per tota la rectoria. Trobem objectes curiosos, com 1 rellotge d'hores, cortines per a les finestres i balcons, capsos i pots de tabac, 1 xeringa d'estany, 1 estoig amb dues navalles, 1 llarga vista, 1 canya índia capçada de plata, 2 parapluges, o 1 trabuquet amb els seus pesos. No hi manca una petita biblioteca amb 84 llibres i la presència a les parets de 31 quadres de temàtica religiosa —19 dels quals amb vidre—, 8 medalles grans de guix amb els seus sants i 4 de petites, 1 capelleta de fusta amb la figura de Maria, 1 imatge de sant Josep i un nombre indeterminat de figures de guix. No ens podem oblidar de les peces de plata que el rector guardava a la seva habitació: 15 culleres, 14 forquilles i 1 culler. Li agradava menjar xocolata, ja que disposava de tres xocolateres, però també botifarres i cansalada, gràcies als porcs que els mossos s'encarregaven d'engreixar any rere any. No faltaven a la rectoria vi negre, vi blanc, oli, vinagre, mel i pebrots confitats, llegums i tota mena de cereals. La cuina estava ben proveïda d'atuell. No hi mancaven les gerres per tenir l'aigua a mà, els setrills d'oli, el torrapà, els molls, les greixoneres, les cassoles, calderes i cullers d'aram, les olles de ferro, els cassons i la marmita, el morter de pedra, culleres i forquilles de llautó, cullerots de fusta, les tapadores de diferents mides de ferro i estany, el gibrell, els plats de pisa i de terrissa, les olles de terrissa, els talladors, les graelles, les marcelines, les xicres —tasses per a prendre la xocolata—, les paelles o les mitjallunes. La seva roba era abundant i de qualitat. Comptabilitzem 3 sotanes, 5 armilles, 12 camises, 9 gorres, 2 barrets, 1 capa, 2 casquets, 6 parells de mitges, 2 mocadors, 1 *xaleco*, 4 calces, 5 jupes, 1 cota i 1 coll de tela. El parament de la llar també és quantios: 57 llençols, 41 coixineres, 24 tovalloles, 38 tovalles, 94 tovallons i diferents partides de canes de fil i cotó, de bri i d'estopa.

L'INVENTARI «POST MORTEM» DEL RECTOR JOAN RIAMBAU²⁵

L'inventari *post mortem* de Joan Riambau ens ofereix una aproximació curosa de l'interior de la rectoria i permet obtenir un panorama del *modus*

25. ACAN, Fons Notarial, Not. Vilaró Viladés, reg. 649.

vivendi d'un rector de principis del segle XIX, concretament del 1809. Recordem que el notari obria tots els armaris, caixes i calaixeres per poder redactar el document amb tot detall. S'ha de considerar que el rector formava part d'un petit col·lectiu amb una certa posició social privilegiada gràcies a la seva pertinença a l'Església. La condició social el feia estar atent a les novetats en matèria de consum. La seva folgada posició econòmica li permetia, com hem vist, col·locar estratègicament els diners, invertint en censals morts, crèdits i préstecs i alhora mantenir un prestigi social dins de la seva comunitat de feligresos, però també en les poblacions veïnes. Com diu B. Moreno (2007), citant E. Tello (1995): «Allò que precisament tenien en comú petits nobles reconvertits o burgesos ennoblits, comerciants, botiguers, adroguers, cirurgians, notaris, procuradors, eclesiàstics, regidors, pagesos, negociants i usurers era el fet de tocar diners.» Les seves pautes de consum permeten detectar signes de distinció. Consumia tabac —capsa de plata de prendre tabac— i menjava cansalada, botifarres i llonganisses i, en moments puntuals, xocolata, que li agradava molt, ja que podia emprar dues xocolateres, una de gran i una altra de mitjana. Disposava a la sala de 2 taules amb 9 cadires amb seient de boga grans pintades de verd, i allò de què estava orgullós, 1 rellotge gran de quarts i hores, amb campanes, porcellana i capsa pintada. Però, a la vegada, disposava d'un rellotge de butxaca de plata. El seu llit era luxós, amb un capçal pintat i decorat sense determinar-ne la forma. No mancaven a la cambra cortines de corol·lí, 2 cadires grans pintades i 1 escriptori de noguer. És l'espai on el rector guarda els objectes de plata: 2 marcelines, 1 escopidora, 2 cullerots, 4 ganivets, dues dotzenes de coberts —els coberts no s'usaven mai per menjar—, 1 sotacopa, 1 calze, 1 palmatòria i 1 mangala —bastó— amb puny de plata. Els articles tèxtils de la llar són molt abundants. El rector tenia 86 llençols de bri, 56 coixineres, 29 tovalloles, 42 tovalles, 194 tovallons, 10 draps taulers, 8 eixugamans i diferents partides de canes de teixits com bri, vellut i *durois*. No hem d'oblidar la seva roba, que també era abundant: 32 camises, 8 armilles, 3 calces, 6 parells de mitges, 2 almusses, 6 mocadors, 4 parells de peücs, 4 jupes, 4 gorres, 5 colls de tela, 1 sotana, 1 gambeto, 1 capa, 1 cota i 1 sobrepellís. A diferència dels rectors anteriors, Joan Riambau disposa una habitació per fer de biblioteca. Ell l'anomenarà la llibreria o l'estudiat. Malgrat anomenar-se d'aquesta manera, només disposa de 20 llibres, que són detallats pel notari, i una partida de llibres petits sense determinar-ne la quantitat.

LES SUBHASTES *POST MORTEM* DELS RECTORS BERNAT RAFEL,
MIQUEL JOAN CAMPS I MARTÍ TOLL

Les subhastes o encants *post mortem* són les subhastes de segona mà de roba, mobiliari i objectes del difunt. És un tipus de documentació que trobem amb una forta presència durant els segles XVI, XVII i XVIII i que es pot considerar un apartat complementari dels inventaris *post mortem*. L'encant era una venda en pública subhasta de béns procedents de difunts que en el seu testament ho havien disposat perquè deixaven Déu com a únic hereu o perquè necessitaven diners per a pagar deutes i complir, així, les disposicions dictades.²⁶ A vegades, però, l'encant podia obeir a una decisió dels marmessors testamentaris del difunt. La seva mort sobtada deixava en la majoria dels casos una vídua i uns infants en minoria d'edat que havien de sobreviure d'una manera o d'una altra. Els encants podien durar un o més dies. A l'acte, hi anava tota mena de gent a la recerca de qualsevol gènere. Tot, per molt insignificant que semblés, era factible de ser encantat, des de roba i animals, passant per les eines de l'ofici del difunt, fins a aliments. L'encant era una bona ocasió per a comprar aquella eina o aquella peça necessària per a l'ofici del comprador, ja que el preu d'adjudicació, en ser peça usada, era sempre inferior al de mercat. Documentalment ens proporciona una informació sobre preus i objectes; una manera de mesurar els aspectes de la vida material, els valors de la societat del moment.

Els encants dels nostres rectors no difereixen gaire dels de la resta d'odenencs. La venda es portava a terme a la porta del baluard de la rectoria, on acudien els veïns i sobretot membres de l'estament religiós, que veïen una oportunitat per a comprar llibres, vestuari o elements propis del seu ofici. Els encants permeten observar si s'ha produït una ocultació de béns a l'inventari i al testament. Però cal recordar que no tots els béns surten a la venda, sobretot si s'han reservat per voluntat pròpia del difunt (cas del rector Miquel Joan Camps).

La subhasta de Bernat Rafel es va fer en dues sessions, la primera el 23 de setembre de 1646 i la segona el 21 d'octubre del mateix any. Es van efectuar 136 vendes. Els compradors van ser majoritàriament pagesos de la

26. El testament de Jaume Aguilera i Santromà, fet l'any 1607, és un bon exemple per a mostrar aquesta voluntat del difunt de vendre els seus béns en subhasta pública: «A mi hereu universal instituesch a nre sor Déu y al for de la ànima mia y a la pia celebratió de misses y aniversaris, celebradors en la iglésiaparrochialdesta vila y per la vener[able] comunitat del rector y preveres de dita sglésia conforme aparrà a dits mos marmessors, volent y manant que en dits cassos tots mos béns sien venuts en lo encant públich», ACAN, Fons Parroquial de Santa Maria d'Igualada, reg. 422.

mateixa parròquia —adquireixen tots els béns relacionats amb el treball de la terra, les quatre boïgues, i aprofiten l'oportunitat per a preparar l'aixovar de les donzelles casadores— i membres de l'Església, que participen en la compra d'objectes i teixits religiosos, ornaments de plata i articles de luxe. Finalment, individus de la vila d'Igualada, sobretot notaris, que compren majoritàriament les quarteres de cereals i els quartans de vi. La venda va generar la quantitat de 692 lliures, 13 sous.

El 10 d'agost de 1669 es portava a terme l'encant dels béns del rector Miquel Joan Camps en cinc sessions que van generar uns ingressos de 946 lliures, 19 sous. Novament els membres de l'Església compren els elements religiosos del difunt. També cal destacar que el futur rector odenenc, Josep Aguilera, adquirí part del mobiliari, estris de cuina i bótes del celler de la rectoria. Cent vint anys més tard, hi hagué la subhasta del rector Martí Toll, que es va desenvolupar en onze sessions al llarg de tot un any —del 3 de desembre de 1788 al 18 de novembre de 1789— en les quals es van efectuar més de 500 vendes. L'import total de l'encant va ser de 2.284 lliures, 9 sous, 2 diners.

CONCLUSIÓ

Els testaments, els inventaris i les subhastes *post mortem* dels difunts rectors odenencs han estat una font documental excepcional per a retratar la forma de vida dels màxims representats religiosos de la parròquia i l'organització interna del seu habitatge: la rectoria. Els testaments especifiquen la manera de repartir els béns materials del difunt. Els aspectes sobre les seves darreres voluntats permeten intuir afectes i lligams sentimentals amb institucions religioses i, és clar, familiars. Els inventaris *post mortem* han detallat i dibuixat el contingut de la rectoria amb una gran riquesa descriptiva i han permès conèixer els seus espais, el seu ús i, de passada, els costums d'habitabilitat dels estadants gràcies als objectes trobats. És un retrat precís de l'organització i el funcionament de l'edifici. La riquesa de detalls i la poca ocultació dels béns descobreixen un estatut social semblant a aquell de què gaudien abans d'entrar al món religiós. És una influència directa dels seus orígens familiars. Mantenen un nivell de vida respectable, força alt dins del conjunt d'habitants de la conca d'Òdena, amb una important acumulació de béns que els permet comoditat, benestar, coneixement i gaudi. Aquest benestar social va en augment a mesura que passen els anys. Observem la presència de més béns mobles i immobles, més productes de caràcter productiu, com ara premses, cups i bótes, més capacitat d'emmagatzematge

a les botigues de blat, més diners en efectiu, més inversions en censals morts, violaris i préstecs, i també, és clar, més deutes.

La condició benestant, ens l'avalua no sols aquesta capacitat de generar diners, sinó també la presència de gent a sou, com la majordona i els mossos, quadres a les parets de la rectoria, imatges de guix i de fusta per totes les estances, la qualitat i quantitat de les peces de vestir, la presència d'objectes de plata, d'una biblioteca privada, mobiliari de qualitat i un bon parament de la cuina. L'inventari *post mortem* és una imatge sense imatge, un cabàs ple d'informació que cal destriar, una font econòmica en la qual conflueixen els aspectes socials, jurídics i culturals a més a més de la vida quotidiana i del territori.